

Joanna Stomska, Elżbieta Susek

EDUKACJA REGIONALNA DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

(ZIEMIA TARNOGÓRSKA)

**Program
dla liceum i technikum**

Tarnowskie Góry 2005

JOANNA STOMSKA

ELŻBIETA SUSEK

EDUKACJA REGIONALNA DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

(ziemia tarnogórska)

(Program dla liceum i technikum)

Tarnowskie Góry 2005

Program dopuszczony do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji
Narodowej i Sportu na podstawie recenzji:

Prof. dra hab. Andrzeja Stępnika - rekomendowanego przez Uniwersytet
Marii Skłodowskiej Curie w Lublinie

Mgra Romana Chyły - rekomendowanego przez Katolicki Uniwersytet
Lubelski

Numer dopuszczenia DKOS - 5002 - 55/03

ISBN 83-918925-1-4

Wydanie II poprawione

Wszelkie prawa zastrzeżone

WSTĘP

1) OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU.

Program został opracowany w oparciu o podstawę programową dla IV etapu edukacyjnego (Dz. U. nr 51 z 9.05 2002, pozycja. 458) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Treść dotyczy ziemi tarnogórskiej. Program obejmuje wiedzę o dorobku kulturowym, historii, uwarunkowaniach przyrodniczych, problematyce ekologicznej, samorządności, problemach miasta i powiatu w chwili obecnej.

Treści programowe podzielono na następujące działy:

- I) dzieje ziemi tarnogórskiej,
- II) dziedzictwo kulturowe w regionie,
- III) specyfikacja przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna,
- IV) powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro

2) ADRESACI PROGRAMU.

Adresatami programu są nauczyciele liceów i techników. Program, zdaniem autorek, może być również częściowo wykorzystany przez nauczycieli gimnazjum. Zawarte w nim propozycje mogą być źródłem inspiracji dla różnych rozwiązań dydaktycznych.

3) WARUNKI REALIZACJI.

Realizacja programu obejmuje lekcje w szkole, lekcje muzealne, wycieczki, zajęcia w terenie oraz seminaria. Autorki proponują realizację programu na odrębnym przedmiocie, lub ścieżki edukacyjnej.

Przewidziane wyniki realizacji sprowadzają się do osiągnięcia celów sformułowanych w każdym dziale. Uczeń powinien opanować wiadomości i nabyć umiejętności, które potrafi zastosować w sytuacjach typowych i proble-

mowych. Możliwe to jest dzięki stosowaniu odpowiednich metod nauczania. Metody są zróżnicowane i atrakcyjne, zapewniające maksymalną aktywność ucznia.

4) CELE NAUCZANIA

Cele ogólne

- a) zaznajomienie ucznia z własnym regionem, jego dziedzictwem kulturowym,
- b) wskazanie na ważność więzi ze swoim środowiskiem, regionem,
- c) wskazanie na rolę kultury regionalnej,
- d) uświadomienie stałego miejsca kultury regionalnej w ramach kultury narodowej i europejskiej,
- e) odkrywanie kolorytu narodów i społeczności etnicznych regionie uczenie szacunku wobec nich.

Cele szczegółowe - “operacyjne”

1) wiadomości

uczeń:

- a) zna dzieje własnego regionu i jego specyfikę przyrodniczo - geograficzną,
- b) zna strukturę zawodową ludności w powiecie i jego sytuację ekonomiczną
- c) wie jakie są możliwości rozwoju gospodarczego regionu na tle rynku europejskiego,
- d) zna twórców regionalnych, zabytki, kulturę i tradycję “małej ojczyzny”,
- e) zna zasady promocji i reklamy powiatu,
- f) wie jakie są zagrożenie dla środowiska na ziemi tarnogórskiej oraz najważniejsze problemy regionu w chwili obecnej;

2) umiejętności

uczeń:

- a) potrafi korzystać z różnych źródeł wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego, historii itd.,
- b) umie zaplanować wycieczkę szlakami turystycznymi, wskazać konkretne przykłady działalności na rzecz regionu, promować powiat w kraju i za granicą
- c) potrafi obiektywnie ocenić rynek pracy w powiecie,
- d) umie wskazać przykłady lokalnego nazewnictwa i rozróżnić język regionalny spośród języków innych regionów,
- e) potrafi wskazać charakterystyczne dla regionu zwyczaje i obyczaje (doroczne i rodzinne)

- f) potrafi wykazać się wiedzą geograficzno - przyrodniczą o ziemi tarnogórskiej,
- g) umie wskazać walory turystyczno - krajoznawcze regionu.

3) postawy, wartości i przekonania

uczeń:

- a) ma poczucie wartości regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- b) charakteryzuje się postawą otwartą względem kultury regionalnej, narodowej i europejskiej,
- c) świadomie uczestniczy w życiu kulturalnym i społeczno- politycznym,
- d) rozumie pojęcie tożsamości narodowej i ma poczucie więzi z "małą ojczyzną"
- e) potrafi być otwarty i tolerancyjny na inne wspólnoty narodowe i kulturowe w regionie,
- f) potrafi włączyć się aktywnie w działalność na rzecz promocji powiatu.

5) KONTROLA I OCENA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW.

Chciałybyśmy uniknąć odpytywania przy tablicy i pisemnych sprawdzianów wiadomości. Sprawdzeniem osiągniętych celów będzie na przykład. zaplanowanie trasy wycieczki, zorganizowanie seminarium, udział w obchodach "Dni Gwarków", sporządzenie plakatu lub folderu reklamującego region itd. Prace i postępy można oceniać na podstawie: wygłaszanych krótkich referatów, pisemnych opracowań, prac plastycznych, przygotowywanych scenek rodzajowych (np. dotyczących obyczajów, gwary) itd.

6) WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU.

Program oparty jest na założeniu ścisłej współpracy z rodzicami, ze środowiskiem lokalnych władz samorządowych i kultury, gdyż najważniejszą sprawą do realizacji zamierzonych celów jest udział uczniów w lokalnych inicjatywach kulturalnych i propagujących region. Pragniemy, aby największym osiągnięciem po realizacji programu był dobrowolny udział młodych w życiu społeczności lokalnej. Być może rezultatem będzie również to, że w przyszłości młodzież będzie świadomie w powiecie tarnogórskim.

“Pożytek” wynikający z tematyki regionalnej nie ogranicza się tylko do w/w aspektów. Zagadnienia te mają duże walory edukacyjne, które nie są należycie wykorzystane. Naszym zdaniem, program “Edukacja regionalna...” wzmocni oddziaływania dydaktyczne, przyczyni się do przełamania stereotypów, kompleksu prowincji oraz do podniesienia ogólnego poziomu kultury i wiedzy absolwentów liceów i techników w powiecie tarnogórskim.

TREŚĆ NAUCZANIA

I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.

Lp.	Temat	Zakres poznawanego materiału	Cele operacyjne wiadomości i umiejętności	Cele operacyjne postawy, wartości i przekonania	Procedury osiągania celów
1.	Powstanie Tarnowskich Gór według przekazów historycznych i legend	Najstarsze dzieje ziemi tarnogórskiej, problem lokacji miast, lokacja miasta przez Jana Opolskiego, wydanie "Ordunku Górniczego", odkrycie "Ordunku przez Józefa Piernikarczyka, pochodzenie nazwy miasta, legenda o chłopie Rybce, początki Tarnowskich Gór w świetle "Officina Ferraria" W. Roździeńskiego.	Analizuje tekst źródłowy, zna termin lokacja, zna legendarne i historyczne początki miasta, wie jaki był wkład Józefa Piernikarczyka w studia nad początkami Tarnowskich Gór.	Interesuje się przeszłością miasta "bada" jego dzieje zachęca do popularyzowania i kultywowania regionalnej historii.	Krótki wykład dotyczący najstarszych dziejów ziemi tarnogórskiej, praca pod kierunkiem nauczyciela z tekstami: "Ordunku Górniczego" oraz "Officina Ferraria", sporządzenie notki bibliograficznej historyka Tarnowskich Gór Józefa Piernikarczyka.
2.	Rodowód herbu i pieczęci Miasta Tarnowskie Góry	Geneza herbu w Europie, pojęcia: herb, barwy herbowe, symbolika herbu, kolorystyka, pierwotny herb miasta, zmiany w wyglądzie herbu, herb Tarnowskich Gór dzisiaj, wygląd pieczęci i jej zastosowanie.	Zna pojęcia: herb, heraldyka, symbolika herbu, elementy kolorystyka herbu, potrafi omówić genezę herbu w Europie i w Polsce, zna wygląd pieczęci i je zastosowanie w chwili obecnej.	Odczuwa szacunek dla symboli regionalnych, ma świadomość roli herbu w identyfikacji etnicznej i narodowej.	Obserwacja dawnego i współczesnego herbu oraz dawnej pieczęci (plansze z herbami), pogadanka, pokaz, samodzielne praca uczniów.

3.	Tarnowskie Góry - miastem gwarków.	Historia rozwoju górnictwa kruszcowego na terenie Tarnowskich Gór i okolicy (Tarnowskie Góry jednym z największych ośrodków górnictwa kruszcowego w Europie w XVI wieku). Praca w dawnych kopalniach, zastosowanie maszyny parowej przyczyny upadku górnictwa. Ślady przeszłości górniczej (Kopalnia Zabytkowa, Sztolnia Czarnego Pstraga, Dzwonnica Gwarków), skansen maszyn parowych	Potrafi wymienić kruszce wydobywane na terenie miasta i okolicy, wyjaśnić termin "gwarek", podać przyczyny upadku górnictwa w mieście i okolicy, wymienić zabytki związane z przeszłością górniczą	Uczeń posiada szacunek dla pracy górnika - "gwarka" oraz przeszłości miasta.	Bezpośrednia obserwacja warunków pracy, urządzeń i narzędzi górniczych na terenie Kopalni Zabytkowej, wycieczka dla Sztolni lub obserwacja ilustracji, referaty uczniowskie.

4.	Dzieje Tarnowskich Gór od XVI do XVIII wieku.	Przejście miasta spod panowania Piastów pod wpływy Hohenzollernów, a potem Habsburgów, sprzedaż ziemi rodowi Henckel von Donnersmarck, rozwój gospodarczy, reformacja i kontrreformacja w Tarnowskich Górach, wpływy protestantyzmu.	Umie wskazać przejawy wielokulturowości miasta i uzasadnić je historycznie, potrafi wskazać ślady obecności Donnersmarcków w okolicy (Świerklaniec, Nakło, Repty), zna dzieje i znaczenie rodu Henckel von Donnersmarck.	Wykazuje postawę patriotyczną oraz tolerancję dla innej kultury, wyznania, mniejszości narodowych.	Obserwacje prowadzone w czasie wycieczek do dawnych siedzib Donnersmarcków, zdjęcia archiwalne, stare pocztówki, mini - referat uczniowski na temat dziejów rodu, "zwiedzanie" kościoła protestanckiego na rynku
5.	Ruch narodowościowy w Tarnowskich Górach w XIX i na początku XX wieku.	Przyczyny odrodzenia narodowego na Śląsku po Wiośnie Ludów, główne hasła programu odrodzenia narodowego, polityka germanizacji i kulturkampfu, wybitni działacze, wzrost świadomości narodowej	Umie określić główne przyczyny odrodzenia narodowego na Górnym Śląsku, streścić główne hasła programu odrodzenia narodowego, wymienić głównych działaczy i formy	Uczeń odczuwa emocjonalny związek z historią i jego przedstawicielami.	Pogadanka, praca w grupach, praca z tekstem źródłowym.

		i przeciwstawienie się germanizacji, powstanie polskich organizacji kulturalno-oświatowych, gospodarczych, sportowych, religijnych i ich działalności.	działalności kulturalno-oświatowej.		
6.	Plebiscyt i powstania śląskie w Tarnowskich Górach	Plebiscyt i powstania śląskie w Tarnowskich Górach, przebieg działań, wyniki plebiscytu, wybitni działacze.	Zna przyczyny wybuchu, przebieg, skutki powstań śląskich, potrafi omówić wyniki plebiscytu i porównać je z wynikami na całym obszarze plebiscytowym, zna nazwiska wybitnych działaczy plebiscytowych i powstańców w regionie, umie korzystać z różnych źródeł wiedzy.	Uczy się emocjonalnego związku z historią "małej ojczyzny", posiada szacunek dla symboli powstańczych (pomniki, tablice pamiątkowe, zbiory muzealne)	Lekcja w muzeum, pogadanka, praca z mapą, organizacja tematycznego konkursu (wewnątrzszkolny I etap, konkurs międzyszkolny II etap).

7.	Powrót do Macierzy.	Przyłączenie ziemi tarnogórskiej do Polski, kształtowanie się państwowości polskiej na terenach przyłączonych do Polski w 1922 roku i problemy z tym związane (autonomia polskiego Śląska, mniejszości narodowe, życie społeczne i gospodarcze, placówki kultury, szkoły, organizacje społeczne)	Wie jak część powiatu tarnogórskiego została przyłączona do Polski w 1922 roku, zna pojęcie autonomii i potrafi określić na czym polegała autonomia województwa śląskiego w II RP, potrafi wskazać na mapie obszar i granice województwa śląskiego, wymienić akty prawne określające autonomiczny charakter województwa, wie jak kształtowało się polskie życie publiczne w Tarnowskich Górach - stolicy powiatu pogranicza polsko-niemieckiego.	Ma świadomość "długiej drogi" województwa śląskiego do Polski, posiada przekonanie złożoności procesów historycznych na Śląsku, uczy się szacunku dla wielokulturowości, pogłębia uczucie przywiązania do rodzinnej ziemi.	Pogadanka z elementami dyskusji, praca pod kierunkiem, wywiad.

8.	Tarnowskie Góry podczas II wojny światowej.	wrzesień 1939, lata okupacji - problem niemieckiej listy narodowościowej, służba tarnogórzan w wojsku niemieckim i polskim, obozy pracy, ruch oporu, represje wobec ludności polskiej i żydowskiej, linia frontu, walki w styczniu 1945 roku, straty i zniszczenia wojenne, miejsca pamięci narodowej.	Zna miejsca pamięci narodowej w regionie, potrafi omówić niemiecką politykę narodowościową, umie ocenić straty i zniszczenia wojenne, represje wobec mieszkańców	Odczuwa szacunek dla martyrologii i męczeństwa dziadków i ojców, jest zainteresowany przeszłością ziemi, na której mieszka	Pogadanka szkic topograficzny miejsc pamięci narodowej, opieka nad miejscami pamięci, spotkanie i wywiad z kombatan-tami i byłymi więźniami, praca z tekstem źródłowym - pamiętniki.
9.	Sytuacja ziemi tarnogórskiej po II wojnie światowej.	Skomplikowane losy Górnoślązaków po II wojnie światowej, wywózki do ZSRR, wyjazdy do Niemiec, emigracja, przybywanie i osiedlanie się Polaków z innych części Polski, niszczenie dorobku mate-	Zna losy Tarnowskich Gór po II wojnie, potrafi ocenić dorobek i zmiany ostatnich 50. lat.	Jest świadomy zmian kulturowych, demograficznych, architektonicznych i innych jakie nastąpiły w przeciągu 50. lat.	Wywiady z dziadkami ojcami, sąsiadami, praca z tekstem źródłowym - pamiętniki, dyskusja.

		rialnego i kulturalnego poprzednich pokoleń, rozwój budownictwa mieszkaniowego, placówek kultury, służby zdrowia, zmiany adminis- tracji państwo- wej, rozwój przemysłu, infrastruktury.			

II) Dziedzictwo kulturowe w regionie.

10.	O szkole wczoraj i dziś	Historia szkoły, szkolne tradycje, wybitni absolwenci, zasłużeni nauczyciele, dyrektorzy, rola szkoły w środowisku, historia obiektu - budynku, w którym znajduje się szkoła.	Umie wyszukać i zebrać najważniejsze informacje dotyczące szkoły. Posiada wiedzę na temat tradycji i historii szkoły.	Interesuje się historią szkoły, odczuwa dumę z tradycji i osiągnięć szkoły oraz jej absolwen- tów, kultywuje szkolne tradycje.	Korzystanie z różnych źródeł informacji kronika szkoły, monografia, egzemplarze archiwalne gazetki szkolnej, przekazy ustne, wywiady, okolicznościowe spotkania, metoda - projekt.

11.	Gdzie sięgają nasze korzenie...	Odkrywanie dziejów własnego rodu, historia własnej rodziny, etymologia własnego nazwiska, drzewo genealogiczne.	Umie zebrać informacje na temat własnej rodziny, wyjaśnić pojęcia: etymologia, drzewo genealogiczne, ród, rodzina, narysować drzewo genealogiczne własnej rodziny.	Jest przekonany, że rodzina jest źródłem poczucia tożsamości, interesuje się losami własnej rodziny, wie jakie jest znaczenie rodziny w życiu społeczeństwa, potrafi wzmacniać więzi międzypokoleniowe.	Wywiady, pogadanka, fotografie rodzinne, drzewo genealogiczne (prace plastyczne), spotkanie pokoleniowe z rodzinami tarnogórskimi.
12.	Najciekawsze zabytki (zabytki świeckie, sakralne, techniki i przemysłu)	Najciekawsze zabytki na Górnym Śląsku (Pszczyna - rezydencja Hochbergów; Moszna - pałac Thiele Winklerów; Bruntal - zamek; zabytkowa część Browaru Tyskiego.	Potrafi wymienić najciekawsze zabytki, wskazać je w terenie, znać ich historię i styl w jakim zostały wybudowane.	Odczuwa dumę z historii miasta i jego zabytkowych walorów, ma świadomość konieczności ochrony zabytków, zachowania ciągłości i kultury i włączenia jej do kultury	Praca w grupach, wyszukiwanie i gromadzenie wiadomości, zdjęć związanych z obiektami, korzystanie z różnych źródeł informacji, praca z planem miasta, wycieczka "szlakiem najciekawszych zabytków".

		Najciekawsze zabytki w Tarnowskich Górach i okolicy: zabytkowa substancja miasta, kościół św. Marcina, zamek w Starych Tarnowicach, kamieniczki w okolicy rynku, kościoły Piotra i Pawła, ewangelicki dworek Goethego, style w architekturze miasta; skansen maszyn parowych, zespół pałaców i zamków magnackich między innymi Brynek, Świerklaniec, Nakło Śląskie, Kopalnia Zabytkowa itd.		europejskiej.	
13.	Niezwykli goście w Tarnowskich Górach	Postacie historyczne, które odwiedzili Tarnowskie Góry: Jan III, August II,	Umie wskazać miejsca i pamiątki związane z pobytem.	Odczuwa więź emocjonalną z miastem, ma świadomość związku historii	Samodzielna praca z tekstami literackimi (opis wizyty Sobieskiego w "Ondraszku"

		August III, J.U. Niemcewicz, J. Wybicki, J.W. Goethe. Pamiętki i legendy związane z odwiedzinami tych osób.	przebywające w Tarnowskich Górach, znać przyczyny ich pobytu, opowiedzieć z czego zastynęły, wskazać na mapie trasę przemarszu Jana Sobieskiego w drodze na Wiedeń.		
14.	Sylwetki sławnych tarnogórzan.	Historyczne i współczesne postacie związane z Tarnowskimi Górami lub zasłużone dla miasta: burmistrz, Gruzelki, Józef Piernikarczyk, Jan Nowak, Jan Miodek, Bronisław Hager, Maria Pańczyk, Bolesław Lubosz, Werner Lubos.	Potrafi wymienić nazwiska sławnych tarnogórzan i znać ich zasługi dla miasta i regionu.	Dostrzega wkład tarnogórzan do regionalne- go i ogólnopolskiego dorobku naukowego, duma z ich osiągnięć.	Wywiady, rozmowa nauczająca, zgromadzenie materiałów do słownika bibliograficznego naszej miejscowości - biografia, portrety.

15.	Gwara śląska.	Język ogólnopolski a gwara, najważniejsze różnice, pojęcia: gwara, tekst gwarowy, analiza treści tekstu, podział tekstu na role, inscenizacja tekstu gwarowego	Umie wyjaśnić znaczenie pojęć, wyszukać z tekstu literackiego pojęć i zwrotów gwarowych, wyjaśnić znaczenie poznanych słów i wyrażenia gwarowych, posłużyć się tekstem gwarowym w zainscenizowanym scenie.	Dostrzega konieczność pielęgnowania gwary swojej miejscowości i regionu, refleksji nad pięknem i bogactwem gwary śląskiej.	Drama, pokaz, analiza tekstu gwarowego, refleksje na temat na przykład. J. Miodka, K. Kutza.
16.	Konkurs gwary "Po naszymu czyli po śląsku"	Przygotowanie konkursu, temat dowolny związany z obrzędami, legendami, opowieści zasłyszane.	Umie przygotować konkurs pod względem organizacyjnym, merytorycznym	Pielęgnuje gwara swojej miejscowości i regionu.	Konkurs szkolny, spisanie tematów konkursu, wydanie broszury zawierającej teksty konkursowe, można skorzystać z publikacji M. Pańczyk <i>Po naszymu czyli po śląsku.</i>
17.	Dawny śląski strój.	Zróznicowanie strojów	Umie nazwać elementy	Ma świadomość roli stroju jako	Obserwacja strojów, fotografie, albumy,

		w zależności od regionu Śląska. Strój kobiecy i męski noszony na terenie ziemi tarnogórskiej (strój rozbarski), dawny strój panny, mężatki, strój chłopski codzienny i odświętny, porównanie: strój rozbarski a pszczyński, stroje miejskie i chłopskie.	noszonego w naszym regionie stroju ludowego kobiecego i męskiego, określić funkcje i znaczenie stroju, rozpoznać odmiany stroju górnośląskiego	Ma świadomość stroju jako ważnego czynnika świadczącego o społeczno-kulturowej tożsamości, kultywuje tradycje zachowania strojów ludowych i zakładania ich w czasie ważnych uroczystości, stroje ludowe w Polsce i na świecie.	Drama, pokaz, analiza tekstu gwarowego, refleksje na temat na przykład. J. Miodka, K. Kutza.
18.	W tradycyjnym śląskim domu.	Różne rodzaje zabudowy (domy jednorodzinne i "familoki"), plan pomieszczeń w tradycyjnym domu, rola kuchni, tradycyjne umeblowanie kuchni i izby, ozdoby, śląskie	Potrafi odszukać elementy śląskiej tradycji w swoim otoczeniu, zredagować przepis na śląską potrawę.	Zachęca do gromadzenia i przechowywania przedmiotów związanych ze śląską kuchnią.	Wystawa zbiorów przyniesionych przez uczniów, obserwacja fotografii, zebranie i zaprezentowanie przepisów śląskiej kuchni, pogadanka.

		potrawy regionalne.			
19.	Tradycje mojej rodziny na tle tradycji regionalnej.	Zwyczaje rodziny związane z urodzinami, roczkiem, chrzcinami, komunią, weselem, tradycyjne zwyczaje z zawodem (święto górnicze) Typowe cechy śląskiej tradycji rodzinnej, formy spędzania wolnego czasu (biesiady, pieśni)	Umie opisać zwyczaje związane z uroczystościami rodzinnymi, wymienić i opisać tradycyjne zwyczaje i obrzędy zawodowe, wymienić i scharakteryzować typowe cechy śląskiej tradycji rodzinnej.	Wie jaka jest rola tradycji rodzinnej w przekazywaniu pewnych wartości, odczuwa dumę z bogactwa rodzinnej i regionalnej tradycji, charakteryzuje się postawą tolerancyjną wobec odmiennej tradycji rodzinnej.	Metoda - projekt, wykorzystujemy fotografie, albumy rodzinne, nagrania magnetofonowe.

III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.

20.	Szata roślinna i zwierzęca	Najczęściej spotykane	Umie wymienić i rozpoznać	Odczuwa konieczność	Obserwacja w terenie wycieczka do rezer-

	okolic Tarnowskich Gór.	rośliny i zwierzęta, występowanie gatunków roślin i zwierząt chronionych, pomniki przyrody, rezerваты i parki krajobrazowe	Umie wymienić i rozpoznać najczęściej występujące w otoczeniu drzewa i inne rośliny, najczęściej spotykane gatunki zwierząt, wymienić gatunki roślin i zwierząt objęte ochroną, wymienić i wskazać w terenie rezerваты i parki krajobrazowe.	Odczuwa konieczność troszczenia się o środowisko roślinne i zwierzęce.	Obserwacja w terenie, wycieczka do rezer- watu "Segiet" i parku w Reptach, sporządzenie albumu.
21.	Środowisko geograficzno- przyrodnicze.	Położenie i obszar Tarnowskich Gór, ukształtowanie powierzchni ziemi tarnogórskiej, najważniejsze wzniesienia, rzeki, budowa	Wie jak wskazać na mapie położenie ziemi tarnogórskiej, najważniejsze rzeki, wzniesienia, rozpoznać najczęściej	Charaktery- zuje się postawą odpowiedzial- ności za stan środowiska naturalnego, chce podejmowania słusznych	Praca z mapami fizycznymi, obserwa- cja skał, wycieczka kolejką wąskotorową - obserwacja i dokumentacja efektów działalności człowieka (zdjęcia, rysunki, opisy)

		geologiczna, występowanie piaskowców, wapieni i kruszconych dolomitów, wpływ gospodarowania ludzi na zmianę krajobrazu.	występujące skały (piaskowce, wapień, dolomity), wymienić czynniki mające wpływ na zmianę naturalnego krajobrazu, dostrzec zmiany będące skutkiem działalności człowieka.	decyzji dotyczących kierunków rozwoju gospodarczo-ekonomicznego w regionie.	
22.	Sytuacja społeczno-ekonomiczna regionu.	Sytuacja społeczno-ekonomiczna regionu (rynek pracy, problematyka bezrobocia), struktura zatrudnienia w mieście i okolicy, a struktura zatrudnienia w regionie.	Uczeń potrafi obiektywnie ocenić rynek pracy w regionie, możliwości rozwoju gospodarczego, europejski rynek pracy i jego dostępność dla mieszkańców regionu.	Uczeń jest świadomy konieczności zmiany struktury zatrudnienia w regionie w związku z restrukturyzacją przemysłu, wie że wymagania rynku pracy zmuszają do zdobycia starannego wykształcenia.	Wywiady, analiza danych Powiatowych Urzędów Pracy i Urzędu Statystycznego, spotkanie z pracownikiem Powiatowego Urzędu Pracy, spotkanie w ramach "Klubów Pracy".

23.	Stan i ochrona środowiska w powiecie tarnogórskim	Źródła zanieczyszczenia wody, gleby i powietrza w Tarnowskich Górach, legalne i dzikie wysypiska śmieci, przeobrażenia powierzchni terenu, zdrowotne skutki skażenia środowiska, działalność proekologiczna władz gminnych i powiatowych na rzecz ochrony środowiska i zdrowia mieszkańców, działalność na rzecz ochrony środowiska o Unia Europejska.	Potrafi wymienić główne źródła zanieczyszczenia wód, gleby, powietrza w Tarnowskich Górach, odróżnić legalne wysypisko od dzikiego, wymienić skutki przeobrażenia przez człowieka powierzchni terenu, określić zdrowotne skutki skażenia środowiska, sporządzić dokumentację (rysunki, fotografie) degradacji środowiska we własnej miejscowości, zaznaczyć na mapie legalne i dzikie wysypiska śmieci.	Uczeń jest przekonany, że stan środowiska zależy od działalności człowieka w jego miejscu zamieszkania, uświadomienie konieczności segregacji odpadków, wskazanie na konieczność ochrony środowiska.	Zajęcia w terenie, wywiad, zaznaczanie na mapie legalnych i dzikich wysypisk śmieci, sporządzanie dokumentacji fotograficznej, wycieka do oczyszczalni ścieków w Lasowicach.

24.	Czym oddychamy w Tarnowskich Górach?	Zapoznanie z metodami badań zanieczyszczeń powietrza i sposobami im zapobiegania, osiągnięcia techniki w ochronie środowiska.	Zna metody badań zanieczyszczeń środowiska oraz najnowszych osiągnięć techniki w ich jego ochronie.	Ma świadomość konieczności ochrony środowiska.	Pogadanka, wycieczka do stacji monitoringu, "zielona informacja"
25.	Aby nie zasypały nas śmieci...	Przygotowanie do akcji "Sprzątanie świata" i "Dnia Ziemi", opracowanie wystawy i akademii z tej okazji.	Wie dlaczego organizowane są akcje "Sprzątanie świata" i "Dzień Ziemi", potrafi wziąć w nich aktywny udział.	Wie jak dbać o środowisko naturalne.	Pogadanka, zebranie materiału na wystawę, omówienie scenariusza akademii, harmonogramu akcji "Sprzątanie świata".

IV) Powiat tarnogórski - dziś i jutro, perspektywy szanse rozwoju regionu we współpracy krajowej i zagranicznej.

26.	Dlaczego warto	Walory turystyczne	Umie wymienić walory	Uczeń odczuwa	Sporządzenie folderu promującego

	odwiedzić powiat Tarnowskie Góry? Promocja regionu w kraju i za granicą	miasta i okolice, zabytki przeszłości, możliwość wypoczynku i rekreacji, Park Wodny, parki w Świerklańcu i Reptach, szlaki turystyczne, stadnina koni w Zbroslawicach, kolejka do przeszłości Miasteczko Śląskie - Bytom, zespół pałaców i zamków magnackich między innymi Brynek, Świerklaniec, Nakło Śląskie.	występujące skały (piaskowce, wapienie, dolomity), wymienić czynniki mające wpływ na zmianę naturalnego krajobrazu, dostrzec zmiany będące skutkiem działalności człowieka.	decyzji dotyczących kierunków rozwoju gospodarczo-ekonomicznego w regionie.	
27.	Szanse i zagrożenia dla powiatu Unii Europejskiej.	Powiat Tarnowskie Góry - szanse rozwoju turystyki, atuty powiatu i jego słabe strony, perspektywy rozwoju.	Uczeń zna założenia "Strategii Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2001 - 2015", zna walory	Uczeń rozumie pojęcie tożsamości narodowej, potrafi pielęgnować i pomnażać dziedzictwo kulturowe i narodowe.	Sporządzanie planu i opracowanie trasy wycieczki po regionie, sporządzenie wykazu bazy noclegowej, schronisk młodzieżowych, folderu turystycznego.

			turystyczne regionu, umie je prezentować dostrzega wartość turystyczną regionu na tle kraju i Europy, umie organizować wycieczki turystyczne po regionie.		
28.	Dlaczego obchodzimy “Dni Gwarków”?	Rola instytucji i stowarzyszeń w pielęgnowaniu dziedzictwa przeszłości. Działalność Stowarzyszenia Miłośników ziemi tarnogórskiej, PTTK, Instytutu Tarnogórskiego, Muzeum Miejskiego, historia “Gwarków”.	Umie wymienić instytucje i stowarzyszenia zajmujące się propagowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego, omówić rodzaj prowadzonej działalności, znać genezę i historię “Gwarków”.	Posiada świadomość potrzeby ochrania i przekazywania regionalnego dziedzictwa historycznego i kulturalnego. Posiada inicjatywę, chce aktywnie uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności.	Pogadanka na temat roli instytucji i stowarzyszeń w pielęgnowaniu dziedzictwa kulturowego, wykład lub referat dotyczący genezy i historii “Gwarków”, obserwacja zgromadzonych materiałów, zdjęć z pochod historycznego, egzemplarzy gazet, czasopism i wydawnictw lokalnych.

29.	Kalendarz imprez kulturalnych w Tarnowskich Górach i okolicy.	Placówki kultury w Tarnowskich Górach, amatorski ruch kulturalny, znaczenie cyklicznych i okazjonalnych imprez kulturalnych, tradycje zespołów folklorystycznych.	Zna placówki kultury w Tarnowskich Górach, potrafi określić ich działalność	Uczy się nawyków uczestnictwa w życiu kulturalnym regionu.	Tworzenie kalendarza imprez, ich omówienie, udział w imprezach.
30.	Samorządność w Tarnowskich Górach po 1989 roku.	Zmiany polityczne i ustrojowe w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej po 1989 roku, terytorialne organy samorządowe, struktura organizacyjna - zakres władzy, przypomnienie pojęć: powiat, gmina, samorządność, wybory samorządowe.	Operuje pojęciami, zna strukturę organizacyjną władzy samorządowej, wie jakie są podstawowe problemy i zadania samorządu lokalnego.	Wdrażanie do roli współgospodarzy regionu, kształtowanie aktywnych postaw społecznych.	Dyskusja, spotkanie ze starostą, spotkanie z radnym, udział w pracach "Powiatowej Rady Młodzieży".

31.	Najważniejsze problemy miasta i powiatu tarnogórskiego w chwili obecnej.	Ustalenie najważniejszych problemów regionu, zadania Rady Miejskiej, dysponowanie środkami finansowymi w gminie.	Zna strukturę samorządu powiatowego i gminnego, wie jakie są najważniejsze problemy miasta i powiatu, umie oceniać fakty, potrafi argumentować, przybliżyć atmosferę obrad, wie jaki jest wpływ samorządów lokalnych na życie społeczne.	Wdrażanie do roli współgospodarzy regionu, kształtowanie aktywnych postaw, uwrażliwianie na potrzeby środowiska, rodziny i drugiego człowieka.	Obrady - szkolna sesja Rady Miejskiej: "Podział budżetu na 2004 rok".
32.	Mała ojczyzna - świat zapamiętanych wartości - lekcja podsumowująca	Synteza materiału pod względem faktograficznym i pojęciowym, synteza pojęć związanych z regionem, samodzielna analiza i ocena zjawisk społecznych występujących	Operuje pojęciami, zdobywa informacje za pośrednictwem literatury naukowej i popularno-naukowej, gromadzi i opracowuje materiały ikonograficzne.	Pogłębianie uczucia przywiązanie do rodzinnej ziemi, tworzenie afirmacji dla kultury i tradycji śląskiej, kształtowanie poczucia posiadania	Rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem, fotografie, praca z mapą, prace plastyczne.

		w regionie, werbalne i plastyczne formułowanie marzeń związanych z ziemią tarnogorską.	formułuje marzenia związane z wizją regionu i jego przynależ- nością do uniwer- salnej kultury europejskiej.	prywatnej ojczyzny, budzenie postaw odpowiedzial- ności za "Małą ojczyznę", uświadomienie przynależności regionu do uniwersalnej kultury europejskiej.	

Propozycja rozkładu materiału nauczania dla:

- a) odrębnych zajęć dydaktycznych,**
- b) ścieżki edukacyjnej.**

Ad. A) Nie podaję klasy, ponieważ zajęcia będą prowadzone w ramach kółka zainteresowań, w którym uczestniczy młodzież z różnych klas. Zajęcia mają być prowadzone 2 semestry w wymiarze 1 godziny tygodniowo.

DZIAŁ	TEMAT	LICZBA GODZIN
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Powstanie Tarnowskich Gór według przekazów historycznych i legend.	1
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Rodowód herbu i pieczęci miasta Tarnowskie Góry	1
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Tarnowskie Góry - miastem gwarków	2
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Dzieje Tarnowskich Gór od XVI do XVIII wieku	2
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Ruch narodowościowy w Tarnowskich Górach w XIX i na początku XX wieku	1
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Plebiscyt i powstania śląskie w Tarnowskich Górach.	2
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Powrót do Macierzy.	1
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Tarnowskie Góry podczas II wojny światowej.	2
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Sytuacja ziemi tarnogórskiej po II wojnie światowej.	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	O szkole wczoraj i dziś.	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Gdzie sięgają nasze korzenie.	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Najciekawsze zabytki...	2
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Gwara śląska	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Konkurs gwary śląskiej	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Dawny śląski strój	1

II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	W tradycyjnym śląskim domu.	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Niezwykli goście w Tarnowskich Górach.	1
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Sylwetki sławnych tarnogórzan.	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Tradycja mojej rodziny na tle tradycji regionalnej.	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Szata roślinna i zwierzęca okolic Tarnowskich Gór.	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Środowisko geograficzno-przyrodnicze.	2
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Sytuacja społeczno - ekonomiczna powiatu	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Stan i ochrona środowiska w powiecie tarnogórskim.	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Czym oddychamy w Tarnowskich Górach.	1
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Aby nie zasypały nas śmieci...	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Dlaczego warto odwiedzić powiat Tarnowskie Góry? Promocja regionu w kraju i za granicą.	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Szanse i zagrożenia dla powiatu w perspektywie zjednoczenia z Unią Europejską.	1

IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Dlaczego obchodzimy "Dni Gwarków"?	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Kalendarz imprez kulturalnych w Tarnowskich Górach i okolicy.	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Samorządność w Tarnowskich Górach po 1989 roku.	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Najważniejsze problemy miasta i powiatu w chwili obecnej.	1
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Mała ojczyzna - świat zapamiętanych wartości - lekcja podsumowująca	1

razem 38 godzin

Ad. B) Propozycja ścieżki edukacyjnej

DZIAŁ	TEMAT	PRZEDMIOTY
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.	Powstanie Tarnowskich Gór według przekazów historycznych i legend.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.	Rodowód herbu i pieczęci miasta Tarnowskie Góry.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.	Tarnowskie Góry - miastem gwarków.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.	Dzieje Tarnowskich Gór od XVI do XVIII wieku.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej.	Ruch narodowościowy w Tarnowskich Górach w XIX i na początku XX wieku.	Historia

I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Plebiscyt i powstania śląskie w Tarnowskich Górach.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Powrót do Macierzy.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Tarnowskie Góry podczas II wojny światowej.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Tarnowskie Góry podczas II wojny światowej.	Historia
I) Dzieje ziemi tarnogórskiej	Sytuacja ziemi tarnogórskiej po II wojnie światowej.	Historia
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	O szkole wczoraj i dziś.	Godzina z wychowawcą
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Gdzie sięgają nasze korzenie.	Historia, godzina z wychowawcą
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Najciekawsze zabytki...	Wiedza o kulturze
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Gwara śląska	Język polski
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Konkurs gwary śląskiej	Język polski
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Dawny śląski strój.	Wiedza o kulturze
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	W tradycyjnym śląskim domu.	Język polski, wiedza o kulturze.
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Niezwykli goście w Tarnowskich Górach.	Godzina z wychowawcą
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Sylwetki sławnych tarnogórzan	Godzina z wychowawcą
II) Dziedzictwo kulturowe w regionie	Tradycja mojej rodziny na tle tradycji regionalnej.	Godzina z wychowawcą
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Szata roślinna i zwierzęca okolic Tarnowskich Gór.	Biologia

III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Środowisko geograficzno - przyrodnicze.	Geografia
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Sytuacja społeczno - ekonomiczna powiatu.	Ekonomika i organizacja przedsiębiorstw
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Stan i ochrona środowiska w powiecie tarnogórskim.	Biologia
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Czym oddychamy w Tarnowskich Górach.	Chemia
III) Specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna.	Aby nie zasypały nas śmieci ...	Godzina z wychowawcą
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Dlaczego warto odwiedzić powiat Tarnowskie Góry? Promocja regionu w kraju i za granicą.	Promocja, reklama, godzina z wychowawcą
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Szanse i zagrożenia dla powiatu w perspektywie zjednoczenia z Unią Europejską	Wiedza o społeczeństwie
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Dlaczego obchodzimy "Dni Gwarków"?	Historia, godzina z wychowawcą
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Kalendarz imprez kulturalnych w Tarnowskich Górach i okolicy.	Język polski, godzina z wychowawcą
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Samorządność w Tarnowskich Górach po 1989 roku.	Wiedza o społeczeństwie
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Najważniejsze problemy miasta i powiatu w chwili obecnej.	Wiedza o społeczeństwie, godzina z wychowawcą
IV) Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro...	Mała ojczyzna - świat zapamiętanych wartości ...	Godzina z wychowawcą

EWALUACJA:

- a) zaplanowanie trasy wycieczki po Tarnowskich Górach,*
- b) pełnienie roli przewodnika podczas wycieczki po mieście i okolicy,*
- c) przygotowanie pytań na szkolny konkurs wiedzy regionalnej,*
- d) udział w miejskim konkursie wiedzy regionalnej,*
- e) udział w obchodach "Dni Gwarków",*
- f) przygotowanie szkolnego konkursu gwary śląskiej,*
- g) sporządzenie zestawienia bibliograficznego na temat związany z historią i życiem obecnym regionu,*
- h) sporządzenie folderu promującego walory turystyczne regionu,*
- i) systematyczne prowadzenie teczki tematycznej (portfolio) dotyczącej ziemi tarnogórskiej, zawierającej artykuły prasowe, zdjęcia, pocztówki itd.*
- j) sporządzenie wystawy prac plastycznych (plakatów) ukazujących wyobrażenia Tarnowskich Gór i regionu dziś i jutro,*
- k) udział w akcjach "Sprzątanie świata" i "Dzień Ziemi".*

WYBRANA LITERATURA PRZEDMIOTU

Merytoryczna

- a. Historia Tarnowskich Gór, praca zbiorowa pod red. Jana Drabiny, Tarnowskie Góry 200.
- b. J. Piernikarczyk, Historia miasta Tarnowskie Góry 1526 - 1926
- c. J. Nowak, kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry, Tarnowskie Góry 1927.
- d. Tarnowskie Góry - zarys rozwoju powiatu, pod red. H. Rechowicza, Katowice 1969.
- e. Montes Tarnoviciensis, numery 1 - 10, Tarnowskie Góry 2000 - 2002.
- f. W. Kucia, M. Wroński, T. B. Hadaś, Tarnowskie Góry i okolice. Przewodnik, Tarnowskie Góry 1994.
- d. P. Cempulik, M. Piszczek, R. Dobosz, Ścieżka dydaktyczna po Garbie Tarnogórskim. Pogórnice łąki i park w Reptach Śląskich, Kraków 2000.
- h. A. Małota, Zabytki przyrody ziemi tarnogórskiej, Tarnowskie Góry 1968.
- i. I. Białas, Tradycje doroczne, zwyczaje ludowe w regionie tarnogórskim, "Zeszyty Tarnogórskie", nr 9/1990.
- j. Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. 6, Województwo katowickie, red. I. Rejduch - Samkowa i J. Samek, z. 12, powiat tarnogórski, Warszawa 1968.

- k. Edukacja regionalna. Dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole, pod red. S. Bednarka, DTSK, Wrocław 1999.
- l. G. Żołądek, Pierwsze kroki na ścieżkach edukacyjnych "Konspekt. Dwumiesięcznik edukacyjny" 3/2002.
- m. E. Barańska - Szczerbowa, mała ojczyzna - świat zapamiętanych wartości, scenariusz lekcji przeprowadzonej w klasie I TO 3 w Zespole Szkół Odzieżowych w Tarnowskich Górach, maszynopis.
- n. M. Kucia - Kanclerz, Edukacja regionalna - Ziemia Tarnogórska. Program dla szkoły podstawowej, Tarnowskie Góry 2001, maszynopis.
- o. A. Dereń, E. Wasiak - Kowalska, M. Grondas, M. Sielatycki, G. Społowicz, Integracja między przedmiotowa, Wydawnictwo CODN, Warszawa 1998.

Zainteresowania regionalne są takie stare jak sama ludzkość. Ludzie zawsze z różnych względów, wykazywali tendencję do wyróżniania swej „mniejszej ojczyzny”. Głębsza refleksja w tym zakresie pojawiła się jednak dopiero w XIX stuleciu, kiedy to we Francji pojawił się ruch społeczno - kulturalny dążący do zachowania i pogłębiania swoistych cech kultury danego obszaru. Nazwano go wówczas regionalizmem, który szybko utorował sobie drogę do różnych dziedzin kultury i oświaty. W Polsce ruch ten znalazł uznanie szczególnie w okresie międzywojennym, a po latach uśpienia odrodził się z nową siłą po 1989 roku. Na trwałe, miejmy nadzieję, zagościł w polskiej szkole.

W dydaktyce szkolnej regionalizm umożliwia przechodzenie “od bliższego do dalszego”, “od doświadczenia do rozumienia”, “od konkretnego do teoretycznej abstrakcji”. Przyczynia się do nadania edukacji większej “życiowości” poprzez konkretyzację treści kształcenia i tym samym unikanie szkodliwego werbalizmu. Treści regionalne mogą być płaszczyzną rzetelnego przybliżania, weryfikowania i oceniania różnorodnych zjawisk przeszłości i teraźniejszości. W sposób zrozumiały i racjonalny mogą egemplifikować oraz wyjaśniać ogólne zjawiska i procesy społeczno - ekonomiczne, kulturalne, tym samym przyczyniać się do rozwijania myślenia obywatelskiego. Istnieje przekonanie, że tematyka regionalna wzmacnia oddziaływanie dydaktyczne, głównie z racji emocjonalnego związku ucznia z zamieszkiwanym terenem i rozgrywającymi się na nim wydarzeniami.

Odwoływanie się do sfery emocjonalnej stymuluje osiągnięcia poznawcze, kształcące i wychowawcze (rozumienie związków “mniejszej ojczyzny” z życiem narodu i państwa, przygotowanie do życia społecznego, uczenie szacunku dla odmienności kulturowych, budzenie patriotyzmu). Przyczynia się to do podniesienia ogólnego poziomu kultury społeczeństwa oraz przełamy-

wania występującego w niektórych środowiskach kompleksu prowincji. Materiał regionalny umożliwia stosowanie bardziej atrakcyjnych metod i form oraz przeorientowanie celów kształcenia. Rodzi to postulat częściowego przeniesienia procesu dydaktycznego poza mury szkoły (wycieczki bliższe i dalsze, ćwiczenia terenowe, kolekcjonerstwo, dokumentacja miejscowych zabytków historycznych itp.). Formy te mają rozwijać zainteresowania, dawać uczniowi namiastkę i radość pracy badawczej. Stwarzają możliwość poczucia się partnerem nauczyciela i podmiotem kształcenia. Efektem tego może być większa aktywność i samodzielność oraz czynna postawa młodzieży wobec poruszanych problemów.

Autorki bardzo dobrze zdają sobie sprawę z walorów regionalizmu. Wszystko wskazuje też na to, że znakomicie wyczuwają “ducha” ostatniej reformy oświatowej, której celem jest przybliżenie edukacji do potrzeb “życia codziennego”, głównie poprzez integrowanie informacji z różnych dziedzin i źródeł w funkcjonalną wiedzę i umiejętności przydatne w życiu codziennym i zawodowym.

Wniosek o zakwalifikowanie wyżej wymienionego opracowania jako programu nauczania uważam więc za całkowicie uprawniony. Opiniowane dzieło przygotowane zostało fachowo, z dużą znajomością omawianej problematyki i godnym uznania wyczuciem spraw dla dydaktyki szkolnej ważnych. Niewątpliwie będzie przyczyniać się do rozwoju osobowości ucznia, czynić go bardziej otwartym na poznawanie prawidłowości rządzących materialnym i duchowym światem.

Zdaniem niżej podpisanego jest to praca bardzo udana, jej Autorki w umiejętny sposób znalazły kompromis pomiędzy wymaganiami ministerialnymi, potrzebami społecznymi, możliwościami organizacyjnymi szkół, istniejącym wymiarem godzin lekcyjnych oraz zdolnościami percepcyjnymi uczniów szkół ponad gimnazjalnych. Przedstawiły dzieło dojrzałe, dydaktycznie funkcjonalne.

Opracowanie nie jest kopią dzieł jemu podobnych. Autorki mają świadomość, że będzie ono wykorzystywane głównie dla realizacji ścieżki edukacyjnej maksymalnie ograniczyły uwagi teoretyczne i ogólne. Na kilkunastu stronach omówiły ogólną charakterystykę programu, jego przeznaczenie, warunki realizacji, ogólne i szczegółowe cele programu (w zakresie kształcenia i wychowania), uwagi o sposobach kontroli i oceny uczniów, warunki realizacji programu oraz notki o jego Autorach. Największą część opracowania (ok. 80%) wypełniają propozycje praktycznych rozwiązań dydaktycznych. Przedstawione zostały one w przejrzystym układzie tabelarycznym, uwzględniającym: liczbę porządkową, temat, zakres wprowadzanego materiału, cele operacyjne, a także procedury osiągania celów. Treści programowe podzielone zostały ponadto na cztery działy:

- 1) dzieje ziemi tarnogórskiej
- 2) dziedzictwo kulturowe w regionie,
- 3) specyfika społeczno - ekonomiczna,
- 4) Tarnowskie Góry - dziś i jutro. Dołączono do nich propozycje rozkładu materiału w dwóch wariantach:
  - dla samodzielnie organizowanych zajęć dydaktycznych,
  - ścieżki edukacyjnej. Jest bez wątpienia najlepsza część dzieła.

Układ ten zapewnia opracowaniu przejrzystość i dydaktyczną funkcjonalność. Opracowanie nie budzi większych zastrzeżeń natury konstrukcyjnej czy metodologicznej.

Opiniowane dzieło zostało napisane językiem precyzyjnym, a jednocześnie przystępnym. Umieszczone w nim zapisy są konsekwentne, przejrzyste logicznie, umiejętnie dostosowane do specyfiki treści nauczania, możliwości percepcyjnych i zainteresowań uczniów. Autorki recenzowanej pracy proponują posługiwanie się pojęciami, z którymi uczniowie (w przyszłości absolwenci liceów i techników) zetkną się w toku dalszej nauki, pracy zawodowej, w mediach, rozrywce etc. Zwraca więc uwagę „życiowy” kontekst, w jakim pojęcia te pojawiają się.

Cele edukacyjne opiniowanego programu zostały sformułowane sensownie i precyzyjnie nawiązując do - najlepszej moim zdaniem - taksonomii ABC Bolesława Niemierki. Cele ogólne odniesione zostały głównie do wymagań podstawy programowej, operacyjne zaś konsekwentnie do proponowanych treści nauczania. Te ostatnie rozpisane zostały na: wiadomości, umiejętności, postawy, wartości i zachowania, co niewątpliwie ułatwi wielu nauczycielom organizację pracy szkolnej. Należy docenić fakt, że znalazły się one obok konkretnych zagadnień tematycznych i procedur osiągania celów. Rozwiązanie to czyni program bardziej przejrzystym i funkcjonalnym.

Realizacja przewidzianych programem treści nauczania niewątpliwie będzie możliwa, gdyż przypisane im cele skłaniają nauczyciela i uczniów, by omawiane problemy i zjawiska widzieć niejako “od dołu”, z perspektywy praktycznych potrzeb ludzkich. “Wymuszają” stosowanie podstawowych zasad dydaktycznych: systematyczności, samodzielności (świadomości i aktywności), stopniowania trudności, związku teorii z praktyką, trwałości i in. Co więcej, przewiduje się, że zakładane cele będą realizowane nie tylko w murach szkolnych. Planowane są liczne wycieczki, seminaria organizowane przez uczniów, udział w obchodach “Dni Gwarków” itp. Czyni to treści bardziej zrozumiałymi, zachęcającymi uczniów do aktywnej pracy na zajęciach realizowanych w obrębie ścieżki edukacyjnej lub oddzielnie.

Z powyższego wynika, że zaproponowane treści nauczania dobrze korespondują z ogólnymi założeniami opracowania oraz przyjętymi celami edukacyjnymi. Jest to gwarancją skuteczności dydaktycznej programu. Uwagę recenzenta zwraca też nieczęsto spotykany praktycyzm i racjonalna ilość stawianych celów, pozwalająca na pełną realizację założeń programu oraz późniejszą ewaluację dorobku nauczyciela i uczniów w ramach tego przedmiotu. Uznanie budzi też położenie nacisku na tzw. umiejętności kluczowe (planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się (działania); skuteczne komunikowanie się w różnych sytuacjach; efektywne

współdziałanie w zespole; rozwiązywanie problemów w sposób twórczy). Godne podkreślenia jest konsekwentne dążenie do socjalizacji młodzieży. Za kompetentne i potrzebne należy też uznać uwagi Auterek na temat kontroli i oceniania osiągnięć uczniów. Przewidują one między innymi ocenę przygotowywanych referatów, opracowań pisemnych, prac plastycznych, scenek rodzajowych i in. W ten sposób chcą one zachęcać do aktywnego, spontanicznego udziału młodzieży w życiu społeczności lokalnej oraz trwałego związania swych losów z ziemią tarnogóorską. Służyć temu będą też różne sposoby ewaluacji zajęć, które wymieniono w ostatniej części opracowania.

Biorąc pod uwagę całokształt opiniowanego dzieła należy stwierdzić, że wyróżnia się ono koncepcyjną zwartością, elastycznością i dydaktyczną funkcjonalnością. Efekt ten uzyskano głównie poprzez zbliżenie szkolnej edukacji do potrzeb “życia codziennego” oraz odwołanie się do sfery emocjonalnej uczniów. Nie bez znaczenia jest także częściowe przeniesienie procesu nauczania - uczenia się poza mury szkolne, zaangażowanie w proces dydaktyczny rodziców, autorytetów lokalnych. Dzięki temu program bardziej otwiera niż ogranicza możliwości nauczyciela praktyka. Sądę, że zajęcia organizowane według tego programu mają wszelkie szanse stać się magnesem przyciągającym młodzież do szkoły i współpracy z nauczycielami. Opiniowane dzieło może być źródłem inspiracji na innych rozwiązaniach dydaktycznych, także na obszarze innych jednostek terytorialno - ludnościowych.

Przekazany mi do recenzji program, przygotowany w Centrum Edukacji Ekonomiczno - Handlowej w Tarnowskich Górach, całkowicie odpowiada wymaganiom zawartym w obowiązującej *Podstawie programowej kształcenia ogólnego* w zakresie treści kształcenia, zadań i celów edukacyjnych dla IV etapu edukacyjnego. Jest zgodny z treścią rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 24 kwietnia 2002 (Dz. U. Nr 69, pozycja. 635) w sprawie warunków i trybu dopuszczania programów i podręczników do użytku szkolnego oraz zalecania środków dydaktycznych. Nie koliduje z duchem i

literą Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Deklaracji Praw Dziecka, Deklaracji Praw Człowieka oraz zaleceniami międzynarodowych komisji programowych i podręcznikowych.

W tej sytuacji program może być dopuszczony do użytku szkolnego na poziomie liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum jako ścieżka edukacyjna lub jako odrębny przedmiot.

1) Kwalifikacja opracowania jako programu nauczania - ocena zgodności z podstawą programową kształcenia ogólnego.

Przedstawiony do recenzji program z zakresu kształcenia ogólnego, przeznaczony jest do realizacji w liceum i technikum, na IV etapie edukacyjnym. Jego realizacja oparta jest za założeniu ścisłej współpracy z rodzicami, ze środowiskiem lokalnych władz samorządowych i kultury. W odczuciu Autorek kwestią podstawową przy realizacji zaproponowanych celów jest udział uczniów w lokalnych inicjatywach kulturalnych i propagujących region. Efektem zaplanowanych działań i największym osiągnięciem będzie autentyczny i dobrowolny udział młodzieży w życiu "małej ojczyzny".

Dokument uwzględnia podstawowe elementy składowe charakteryzujące program nauczania dla szkół ponad podstawowych:

- szczegółowe cele edukacyjne - kształcenia i wychowania,
- materiał nauczania związany ze szczegółowymi celami edukacyjnymi, uwzględniający treści nauczania zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego,
- procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych,
- opis założonych osiągnięć ucznia i warunki realizacji programu.

Metryczka programu zawiera informacje o typie szkół dla którego program został przygotowany. Program cechuje całkowita zgodność z podstawą programową, zawartą w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Uwzględnia całość podstawy (cele edukacyjne, zadania, treści nauczania, osiągnięcia), a w odniesieniu do treści prezentuje:

- dzieje regionu na tle historii Polski i Europy,
- specyfikę przyrodniczą, społeczną, ekonomiczną, kulturową regionu w realizacji z innymi regionami Polski i Europy,

- przeszłość regionu, jego dziedzictwo kulturowe jako podstawę zrozumienia współczesności regionu,
- perspektywy i szanse rozwoju regionu we współpracy krajowej i międzynarodowej,
- promocję regionu w kraju i za granicą.

Uwzględnienie całości podstawy programowej nie pozostaje w sprzeczności z faktem, że oprócz treści zgodnych z podstawą, dokument programowy zawiera dodatkowe treści spójne z tymi, które wskazano w podstawie. Treści programowe podzielono na następujące działy:

- I) dzieje ziemi tarnogórskiej
- II dziedzictwo kulturowe w regionie
- III) specyfika przyrodnicza i społeczno - ekonomiczna w regionie
- IV) powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro.

Zakres poznawanego materiału jest przystępny dla uczniów, co pozwoli na osiągnięcie zaplanowanych celów nauczania. Wiedza podawana jest w sposób jasny i klarowny, odpowiedni dla danej grupy wiekowej uczniów, co wiąże się z językiem i stylem tekstu programowego.

dużą zaletą programu jest uwzględnienie różnorodnych zainteresowań i potrzeb uczącej się młodzieży, a więc wartość motywacyjnej poprzez atrakcyjność treści. Umożliwi także indywidualizację pracy, proponując ewaluację z wykorzystaniem metod aktywizujących, adresowanych do uczniów o bardzo zróżnicowanych możliwościach i poziomie wiedzy regionalnej.

2) Ocena poprawności merytorycznej.

Zawartość merytoryczna recenzowanego programu występuje przede wszystkim w drugim module programu, gdzie przedstawiono treści nauczania dla całego cyklu kształcenia na IV etapie edukacyjnym.

Część I proponuje realizację edukacji regionalnej od najstarszych dziejów ziemi tarnogórskiej, poprzez czasy nowożytne, okres niewoli i odrodzenia narodowego na Śląsku, kończąc na czasach II wojny światowej oraz trudnych

losach Górnosłazaków w okresie powojennym. Treści poznawcze oparte są zarówno na przekazach historycznych jak i legendach, uwzględniając rodowód herbu i pieczęci Tarnowskich Gór, bogactwo pojęć historycznych, tradycje górnictwa kruszcowego, wpływ możnych rodów na oblicze ziemi tarnogórskiej, a także elementy społeczne, gospodarcze, religijne i kulturalne. Szersze tło prezentowanych treści, pozwala łączyć historię regionu z dziejami Polski i kontekstem europejskim.

Dziedzictwo kulturowe w regionie wypełnia drugą część treści nauczania. Wychodząc od historii własnej szkoły, dziejów rodziny i rodu ukazano całe bogactwo historii, architektury i sztuki w nierozzerwalnym związku z postaciami historycznymi, które odwiedziły ziemię tarnogórską i sylwetkami wybitnych tarnogórzan.

Autorki pamiętały, że dorobek kulturowy regionu to nie tylko wieki historii, tradycji i piękno zachowanej architektury, ale przede wszystkim ludzie, którzy swoją działalnością dawali i dają świadectwo związku z regionem w sposób szczególny.

Odrębne tematy poświęcono gwarze śląskiej, dawnym strojom regionalnym, tradycjom budowlanym oraz śląskiej tradycji rodzinnej.

W kolejnej części w naturalny sposób, na bazie tematyki regionalnej przedstawiono specyfikę przyrodniczą i społeczno - ekonomiczną ziemi tarnogórskiej oraz efekty wszechstronnej działalności człowieka w omawianym regionie. Kondycja ekonomiczna regionu, problemy bezrobocia, zanieczyszczenia wody, gleby i powietrza pojawiają się w programie, także w kontekście integracji Polski z Unią Europejską.

Podsumowaniem rzeczowej i zwięzłej zawartości merytorycznej programu jest część pt. "Powiat Tarnowskie Góry - dziś i jutro, perspektywy i szanse rozwoju regionu we współpracy krajowej i zagranicznej". Dzięki niej uczniowie dokonują samodzielnej analizy atutów i słabych stron regionu,

podsumowując jednocześnie materiał programowy.

Zaproponowane tematy i zakres poznawanego materiału nie budzą wątpliwości. Warstwa informacyjno - historyczna, oparta jest na najnowszych osiągnięciach nauki i zawiera informacje sprawdzone, które stanowią o trwałości wiedzy. Jednocześnie ukazują najnowsze badania i osiągnięcia nauki w różnych aspektach wiedzy regionalnej, nie zaniedbując współczesności i problemów regionu.

Przytoczone w tekście programu fakty, wydarzenia, miejsca i pojęcia są precyzyjne i charakteryzują się pełną zgodnością z ustaleniami odpowiadających im merytorycznie dyscyplin naukowych. Program nie zawiera informacji błędnych, ani twierdzeń ze sobą niespójnych.

3) Konkluzja.

Biorąc pod uwagę wartość merytoryczną opracowania stwierdzam, że program jest zgodny ze stanem wiedzy w dziedzinie, której dotyczy oraz z zakresem treści nauczania wskazanych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Przygotowany program, może być dopuszczony do użytku szkolnego w liceum i technikum na IV etapie edukacyjnym.

WYBRANE SCENARIUSZE LEKCJI

Temat 1: Plebiscyt i powstania śląskie w Tarnowskich Górach

Proponowany czas - 2 godziny lekcyjne

1) **Cel ogólny:** Zapoznanie z problematyką plebiscytu i powstań śląskich ze szczególnym uwzględnieniem powiatu tarnogórskiego.

2) **Cele szczegółowe:**

a/ Wiadomości.

Uczeń:

- zna przyczyny wybuchu, przebiegu i znaczenie powstań śląskich,
- zna nazwiska wybitnych działaczy plebiscytowych i powstańców,
- wie, jakie były wyniki plebiscytu

b/ Umiejętności.

Uczeń:

- potrafi porównać wyniki plebiscytu z wynikami na całym obszarze plebiscytowym,
- umie wskazać na mapie najważniejsze miejsca walk powstańczych, obszar objęty plebiscytem, tereny przyłączone do Polski po III powstaniu śląskim,
- potrafi korzystać z różnych źródeł wiedzy

c/ Podstawy, wartości i przekonania.

Uczeń:

- uczy się emocjonalnego związku z historią “małej ojczyzny”,
- posiada szacunek dla symboli powstańczych (pomniki, tablice pamiątkowe, zbiory muzealne)

3) **Procedury osiągania celów:**

a) Metody i formy pracy: metaplan, referaty uczniowskie, symulacja, praca w grupach, praca indywidualna

b) Środki dydaktyczne: W. Zieliński, Ludzie i sprawy “Hotelu Lomnitz”, Katowice 1984; M. Wrzosek, Powstania śląskie 1919-21. Zarys działań bojowych, Warszawa 1971, J. Wyglenda, Plebiscyt i powstania śląskie, Opole 1966, W. Karuga, Organizacja Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska, Opole 1966, B. Malec-Masnyk, Plebiscyt na Górnym Śląsku, Opole 1989; J. Stomska, I powstanie śląskie w powiecie tarnogórskim, *Montes Tarnovicirensis*, nr 1 z 21 kwietnia 2000, *Taž*, II powstanie śląskie w powiecie tarnogórskim, tamże, nr 7 z 7 września 2001, *Taž*, Plebiscyt 1921 roku w Tarnowskich Górach, tamże, nr 4 z 21.XII.2000, kartki papieru, mazaki, tablica korkowa

c) Tok lekcji

1/ Lekcję rozpoczynamy od przypomnienia postanowień traktatu wersalskiego w sprawie Górnego Śląska, nakreślamy stanowisko mocarstw.

2/ Następnie przechodzimy do omówienia przyczyn wybuchu powstań i głównych działań zbrojnych.

Tę część lekcji można przeprowadzić z podziałem na grupy. Uczniowie (wcześniej) przygotowują:

- Grupa I - I powstanie śląskie
- Grupa II - II powstanie śląskie
- Grupa III - plebiscyt na Górnym Śląsku
- Grupa IV - III powstanie śląskie.

3/ Każda z grup ma do dyspozycji 5-7 minut. Uczeń grupy I omawia przyczyny i przebieg I powstania śląskiego, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc bitew i potyczek w powiecie tarnogórskim, inny uczeń wskazuje na mapie zasięg powstania, podobnie liderzy grupy II.

Grupa III wskazuje na mapie obszar plebiscytowy i jego wyniki, porównuje wyniki na całym Górnym Śląsku z wynikami w powiecie tarnogórskim.

4/ Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów na przykład, o informacje dotyczące siedziby Powiatowego Komitetu Plebiscytowego, osoby powiatowego komisarza, stanowiska rządu polskiego wobec powstań. W miarę możliwości można przeprowadzić symulację głosowania (zał. nr 2). Następnie uczeń grupy IV omawia przebieg i znaczenie III powstania Śląskiego oraz wskazuje na mapie tereny włączone do Polski po III powstaniu. Uczniowie referują według wcześniej przygotowanego schematu zawieszonego na tablicy, który będzie zarazem notatką do zeszytu. Jeżeli lekcja będzie przeprowadzona na 2 godzinach, można uzupełnić wiadomości o sylwetkę "charyzmatycznego przywódcy" Wojciecha Korfantego. Wypowiedź powinna zawierać:

- pochodzenie i życie prywatne Wojciecha Korfantego,
- studia w Berlinie i Wrocławiu,
- związki z endecją,
- działalność w okresie powstań i plebiscytu,
- meandry działalności politycznej w okresie II RP.

5/ Na zakończenie proponuję bilans powstań i próbę oceny ich znaczenia dla Górnego Śląska pt. *"Przegrana czy zwycięstwo?"*. W tej części lekcji można wykorzystać metodę metaplanu (zał. nr 1).

Ewaluacja:

Przygotowanie wystawy zdjęć: "Miejsc upamiętniających powstania w powiecie tarnogórskim" (pomnik powstańczy w Reptach, park w Strzybnicy - tablica upamiętniająca III powstanie śląskie, pomnik przed dworcem kolejowym w Tarnowskich Górach itd.)

Załącznik nr 1

Do przeprowadzenia metody metaplanu potrzebne będą:

Tablica korkowa, mazaki, kolorowe karteczki, przygotowane wcześniej kartki "chmurka" z zapisanym problemem tj. *"Przegrana czy zwycięstwo"*, kartki kółka z pytaniami *"Jak było"*, *"Jak być powinno"*, kartka owal z pytaniem: *"Dlaczego nie było tak, jak być powinno?"*, kartki prostokąty z napisem *"Wnioski"*. Nauczyciel dzieli klasę na kilkusobowe zespoły, przedstawia problem, uczniowie zapisują na karteczkach odpowiedzi i przypinają je we właściwe miejsce. Po przeanalizowaniu pytań i odpowiedzi klasa zapisuje wnioski.

Przegrana
czy zwycięstwo !?

Jak było?

Jak być
powinno

Dlaczego
nie było tak,
jak być powinno?

Wnioski

Wnioski

Wnioski

Załącznik 2

Symulacja opiera się na scenariuszu. Powinien określać czas, miejsce i okoliczności wydarzeń, niezbędne realia (rekwizyty, stroje). Nauczyciel rozdaje uczniom wcześniej materiały dotyczące na przykład. propagandy plebiscytowej, kart do głosowania, działaczy plebiscytowych itd. Po zakończeniu symulacji następuje porządkowanie wiedzy uzyskanej podczas odgrywania ról przez uczniów. Pomocne mogą być pytania: Dlaczego tak się stało? Jakimi kryteriami kierowano się przy podejmowaniu decyzji? Jakie były tego skutki?

Temat 2: Powrót do Macierzy.

1) **Cel ogólny:** zapoznanie z sytuacją powiatu tarnogórskiego w okresie II Rzeczypospolitej oraz zagadnieniem autonomii województwa śląskiego.

2) **Cele szczegółowe:**

a) Wiadomości.

Uczeń:

- wie, jaka część powiatu tarnogórskiego została przyłączona do Polski w 1922 roku, na czym polegała autonomia województwa śląskiego,
- zna instytucje, które powołano do życia po włączeniu go do Polski,
- zna problemy i osiągnięcia okresu 1922 - 39 w powiecie tarnogórskim (życie społeczne i gospodarcze, polonizacja szkół, urzędów, instytucji itd.)
- umie wymienić nazwiska postaci i działaczy tego okresu np. Bronisław Hager, Fryderyk Antes, Leopold Michatz.

b) Umiejętności.

Uczeń:

- umie wskazać na mapie obszar i granice utworzonego w 1922 roku województwa śląskiego oraz powiat tarnogórski,
- umie ocenić autonomię województwa śląskiego oraz scharakteryzować życie publiczne w Tarnowskich Górach w latach 1922-39,
- doskonalili umiejętności zdobywania wiedzy za pomocą literatury naukowej i popularno-naukowej,
- potrafi uporządkować zebrane informacje.

c) Podstawy, wartości i przekonania

Uczeń:

- posiada świadomość "długiej drogi" województwa śląskiego do Polski oraz jego autonomicznego charakteru,
- posiada przekonanie o złożoności procesów historycznych na Śląsku,
- uczy się szacunku dla wielokulturowości (mniejszość niemiecka i żydowska),
- pogłębia uczucie przywiązania do rodzinnej ziemi.

3) Procedury osiągania celów:

- a) Metody i formy pracy: metody: pogadanka, praca pod kierunkiem, elementy pracy dziennikarskiej, referat, formy - praca indywidualna, praca w grupach.
- b) Środki dydaktyczne: mapa powiatu tarnogórskiego. mapa administracyjna II Rzeczypospolitej, literatura: J. Ciągwa, *Autonomia śląska 1922-39*, Katowice 1988; B. Hager, *Obrazki tarnogórskie*, Tarnowskie Góry, 1922, *Historia Tarnowskich Gór*, praca zbiorowa pod red. J. Drabiny, Tarnowskie Góry 2000, J. Nowak, *Kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry*, Tarnowskie Góry 1927; *Województwo śląskie (1922-1939). Zarys monograficzny*, pod red. Franciszka Serafina, Katowice 1996.

c) Tok lekcji:

- 1/ Przypomnienie w kilku zdaniach "długiej drogi" województwa śląskiego do Polski. Ta część lekcji może być przeprowadzona w formie pogadanki: Kiedy Śląsk odpadł od Polski? Do kogo należał? Dlaczego doszło do powstań śląskich? Jakie były wyniki plebiscytu?
  - 2/ Praca pod kierunkiem z mapą. Uczniowie szukają terenów, które weszły w skład województwa śląskiego, a następnie odnajdują, jaka część powiatu tarnogórskiego znalazła się w Polsce, a jaka w Niemczech.
  - 3/ Krótki referat na temat specyfiki województwa śląskiego, w skład którego wchodził powiat tarnogórski (na czym polegała autonomia województwa śląskiego). Referat powinien zawierać następujące treści:
    - Obszar, ludność i potencjał gospodarczy województwa śląskiego.
    - Źródło odrębności administracyjnej województwa śląskiego.
    - Statut Organiczny, jego postanowienia i charakter.
    - Sejm Śląski.
    - Konwencja Genewska i jej postanowienia.
1. Praca z tekstem źródłowym. Odczytanie fragmentów wspomnień B. Hagera *Obrazki Tarnogórskie*, Jana Nowak, *Kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry*, dotyczących zakładania państwowości polskiej na terenach powiatu tarnogórskiego (zał. nr 3)
Dyskusja na temat odczytanych tekstów.
    - Jakie były trudności pierwszych lat po przyłączeniu powiatu do Polski? (brak polskiej kadry urzędniczej i nauczycielskiej, napływ urzędników z Poznania i Krakowa, inflacja, trudności gospodarcze, problem uchodźców z Opolszczyzny, trudności polskiego szkolnictwa). Wnioski należy zapisać do zeszytu.
  2. W dalszej części (na kolejnej godzinie lekcyjnej) polecamy uczniom wejście w rolę dziennikarzy "Gazety Tarnogórskiej" (wychodziła w latach 1932-38) lub "Nowin" (gazeta wychodziła w latach 1930-37), przygotowujących specjalne wydanie pisma, poświęcone dorobkowi gminy za lata 1922-1937. Uczniowie dzielą się na grupy. Każda z grup "poświęca się" innej dziedzinie. Np. kulturze, szkolnictwie, gospodarce komunalnej. Zwracamy uwagę uczniom, aby **nie pomijali roli Niemców** w powiecie tarnogórskim. Przy opracowaniu "artykułów" należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

Szkolnictwo	Kultura	Gospodarka
Działalność 21 polskich przedszkoli, 32 szkół powszechnych polskich 4 średnich ogólnokształcących, 9 typy zawodowego, 1 przedszkola niemieckiego 3 szkół powszechnych niemieckich, 2 średnich ogólnokształcących, 6 internatów dla młodzieży	Rozkwit ludowych form kultury (chóry, teatry amatorskie), wzrost liczby bibliotek, aktywna działalność wydawnicza i prasowa	Wybudowanie gmachów użyteczności publicznej, nowych szkół (w tym jednej z najnowocześniejszych w ówczesnej Polsce, przy ul. Wyspiańskiego), wybrukowanie kilometrów ulic, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, budowa stadionu, budynków mieszkalnych, kąpielisk; zakładanie zieleńców, ogródków jordanowskich

3. Odczytywanie opracowanych materiałów.

4. Podsumowanie i ocena pracy.

Ewaluacja:

- 1) Sporządzenie wystawy prezentującej Tarnowskie Góry w okresie II Rzeczypospolitej.
- 2) Przygotowanie notek biograficznych wybitnych i zasłużonych postaci tego okresu.

Załączniki

- 1) Mapa powiatu tarnogórskiego z lat 1922-39
- 2) "Nowiny" - strona tytułowa
- 3) Fragmenty tekstów:

Bronisław Hager "Obrazki tarnogórskie, s.36

(...) Zdawało się, że Polska co miała biedoty, brudów i śmiecia, wyrzucała na bogaty Śląsk, a część tego nie małą do Tarnowskich Gór. Nie dziw więc, że rozpoczęło się wręcz wyścigowe tempo osobistego bogacenia się przy najmniejszej i najlichszej pracy, a przy równoczesnym nadymaniu się rzekomo swą misją krzewicieli kultury polskiej"(...)

Jan Nowak, Kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry, Tarnowskie Góry 1927.

(...) "Smutny przedstawia się wtedy obraz na rynku w Tarnowskich Górach, gdzie przed ratuszem niezliczone rzesze uchodźców, bez środków do życia, zebrało się wołając o chleb i dach. Umieszczono tych nieszczęśników po szkołach. Administracja starała się zapewnić im mieszkania, pracę i zapomogi pieniężne"(...).

(...) Nastąpiła pamiętna niedziela 25 czerwca 1922 roku, dzień oddania powiatu i miasta Tarnowskie Góry Najjaśniejszej Rzeczypospolitej i przejścia władzy politycznej w ręce polskie.

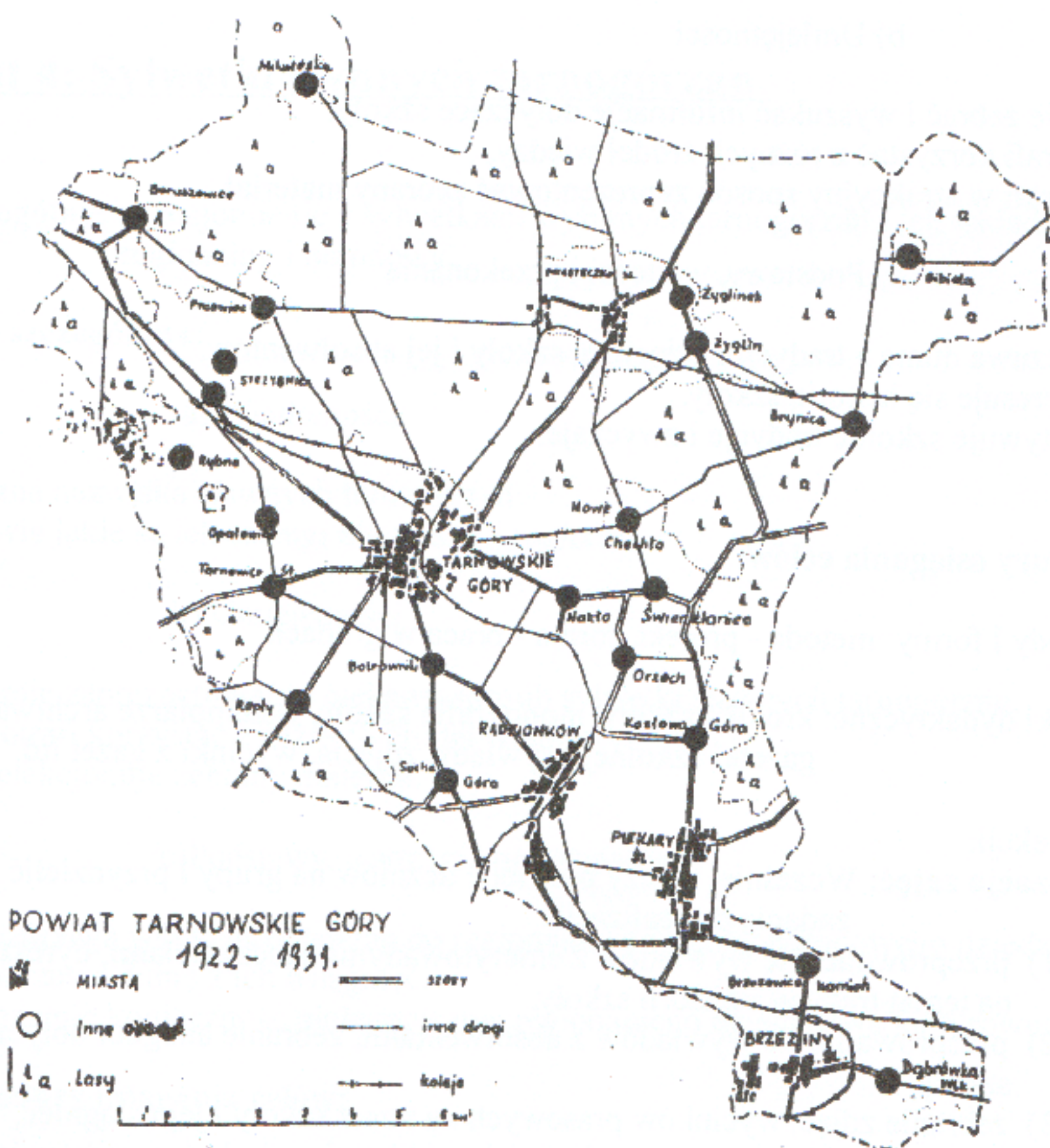
Na rynku przed ratuszem na trzech masztach powiewały flagi alianckie i ustawione było wojsko angielskie, również oddział policji z miejscową orkiestrą(...) i podniesiono flagę polską przy dźwiękach hymnu narodowego(...). Był to najszczęśliwszy dzień w moim życiu, o którym marzyłem jeszcze za młodych lat, kiedy czytałem historie o Janie Sobieskim, którego z tego powodu kochałem, że nosił moje imię, przybył na Śląsk i pobił Turków(...) Nadszedł pogodny, pełen radości dzień 26 czerwca 1922 roku. O godzinie 8 minut 15 przed południem wojsko polskie z pułkownikiem Nowakiem przekroczyło dawną granicę nad Bizją (...) Pochód następnie ruszył do Tarnowskich Gór, a wzdłuż gościńca ustawiona ludność powiatu gotowała wojsku entuzjastyczne przyjęcie. Na czele pochodu maszerowała kompania honorowa powstańców, na znak ich łączności z wojskiem(...).

R. Bednarczyk, Cenne notatki kierownika Spółka. Tarnowskie Góry. Stulecie szkoły w Lasowicach. "Gazeta Wyborcza", 14 marca 1998, s. 7

(...) Nowy kierownik rozpoczął urzędowanie od naprawy ogrodzenia i dziur w dachu. We wrześniu wznowiono naukę. Prowadzono ją po polsku w czterech klasach. Zajęcia odbywały się co drugi dzień, a zimą przerwano je z braku opału. Wiosną grono pedagogiczne powiększyło się do pięciu osób. Zorganizowano wówczas kurs języka polskiego dla 70 dorosłych(...).

Mapa powiatu tarnogórskiego z lat 1922-1939

Temat 3: O szkole wczoraj i dziś

1) **Cel ogólny:** Edukacja środowiskowa, zapoznanie z historią szkoły, jej tradycjami i osiągnięciami.

2) **Cele szczegółowe:**

a) Wiadomości

Uczeń:

- posiada wiedzę na temat tradycji i historii szkoły,
- wie, jaką rolę odgrywa szkoła w środowisku,
- zna historię obiektu - budynku, w którym znajduje się szkoła

b) Umiejętności

Uczeń:

- umie zebrać i wyszukać informacje dotyczące szkoły,
- potrafi korzystać z różnych źródeł wiedzy,
- potrafi w atrakcyjny sposób zaprezentować zebrany materiał

c) Podstawy, wartości i przekonania

Uczeń:

- odczuwa dumę z tradycji i osiągnięć szkoły i jej absolwentów,
- interesuje się historią szkoły,
- kultywuje szkolne tradycje i zwyczaje.

3) **Procedury osiągania celów:**

a) Metody i formy: metoda - projekt, forma - praca w grupach

b) Środki dydaktyczne: kronika szkoły, monografia szkoły, egzemplarze archiwalne gazetki szkolnej, wywiady, zdjęcia, wycinki z gazet itd.

c) Tok lekcji:

Organizacja zajęć: Wcześniej należy podzielić uczniów na grupy i przydzielić im zadania do realizacji.

Grupa 1) przeprowadzenie wywiadów z emerytowanymi nauczycielami, dyrektorami na temat tradycji i historii szkoły,

Grupa 2) przeprowadzenie wywiadów z absolwentami, zebranie anegdot dotyczących szkoły,

Grupa 3) zebranie zdjęć, wycinków prasowych na temat szkoły i jej osiągnięć,

Grupa 4) przygotowanie planszy przedstawiającej historię szkoły (na podstawie lektury monografii szkoły, kroniki szkolnej);

Grupa 5) nagranie na taśmie magnetofonowej lub przytoczenie wypowiedzi "środowiska" na temat szkoły w chwili obecnej, jak szkoła jest postrzegana, czy cieszy się dobrą sławą.

1. Czynności organizacyjno-porządkowe

2. Omówienie planszy przedstawiającej historię szkoły oraz budynku, w którym się znajduje (uczeń z grupy 4).

3. Przedstawienie wypowiedzi byłych nauczycieli i dyrektorów na temat historii szkoły i jej tradycji (uczeń grupy 1).

4. Zaprezentowanie wypowiedzi absolwentów, przytoczenie anegdot na temat szkoły (uczeń grupy 2).
5. Orowadzenie po wystawie fotograficznej (uczeń grupy 3).
6. Odtworzenie nagrań magnetofonowych lub przytoczenie wypowiedzi jak szkoła jest postrzegana w chwili obecnej,
7. Podsumowanie nauczyciela, uzupełnienie wypowiedzi uczniów.
8. Ocena pracy uczniów według następujących kryteriów:
  - a) ocena ilości i jakości zgromadzonych źródeł,
  - b) oryginalność i estetyka wykonywanej pracy,
  - c) oryginalność prezentacji.

Ewaluacja:

- 1) Sporządzenie gazetki "Historia mojej szkoły".

Temat 4: Sylwetki słynnych tarnogórzan.

- 1) **Cel ogólny:** zaznajomienie z sylwetkami wybitnych tarnogórzan i ich wkładem w dorobek regionalny i narodowy.

2) Cele szczegółowe:

a) Wiadomości

Uczeń:

- zna nazwiska sławnych tarnogórzan
- wie jakie są ich zasługi dla miasta i regionu

b) Umiejętności

Uczeń:

- umie zaprezentować w ciekawy sposób sylwetki sławnych tarnogórzan,
- potrafi korzystać z różnych źródeł wiedzy,
- selekcjonuje zebrany materiał.

c) Podstawy, wartości i przekonania

Uczeń:

- dostrzega wkład tarnogórzan do regionalnego i ogólnonarodowego dziedzictwa,
- odczuwa dumę z ich osiągnięć,
- rozumie konieczność pielęgnowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

3) Procedury osiągnięcia celów:

- a) Metody i formy pracy: metoda - konkurs, burza mózgów, forma - praca w grupach, praca indywidualna
- b) Środki dydaktyczne: publikacja, portrety, plansze
- c) Tok lekcji

Organizacja zajęć:

Wcześniej klasę należy podzielić na grupy, każda z grup przygotowuje sylwetkę jednej "sławnej postaci". W miarę możliwości należy również wspomnieć o tarnogórzanach niemieckiego pochodzenia (patrz zał. nr 1).

Konkurs polega na tym, aby w najciekawszy sposób zaprezentować daną osobę. Można podpowiedzieć nietypową formę na przykład. dramę, wywiad. Konkurs wygrywa ta grupa, która w sposób najoryginalniejszy, najlepszy prezentuje sylwetkę wybitnego tarnogórzanina.

Tok zajęć:

1/ Nawiązanie do tematu.

2/ Burza mózgów - uczniowie wymieniają ich zdaniem wybitnych tarnogóran: np. Jan Miodek, Maria Pańczyk, Werner Lubos i inni.
Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów.

3/ Poszczególne grupy prezentują sylwetki wybranych przez siebie postaci.

4/ Jury ocenia wypowiedzi i wybiera zwycięzcę.

Ewaluacja:

1) Szkolna wystawa "Sylwetki sławnych tarnogórzan"

2) Spotkanie ze sławnym tarnogórzaninem.

Literatura:

1. K. Brożek, Bronisław Hager, [w:] Encyklopedia powstań śląskich, Opole 1982.
2. B. Babirecka, Józef Piernikarczyk, Aneks do Księgi Pamiątkowej Górnego Śląska, Tarnowskie Góry 1995.
3. Maria Pańczyk, *Montes Tarnoviciensis*, nr 3 z 9 września 2000
4. Jakub Gruzełko, *Montes Tarnoviciensis*, nr 12 z 5 września 2003.
5. Zofia Krzykowska, *Werner Lubos [...]* Historia

Załącznik nr 1

Woltersdorf Hans - ur. w 1875 roku w Tarnowskich Górach, sędzia górniczy, twórca centrum ratownictwa Górniczego w Bytomiu.

Braunmuhl Hans - ur. w 1900 roku w Tarnowskich Górach, wynalazca magnetycznego rysowania obrazów

Scholz Erich - ur. w 1911 roku w Tarnowskich Górach, pisarz i architekt

Podaję za H. Sporoń, *Z rodzinnych stron i emigracji*, Tarnowskie Góry 1999, s. 75

Załącznik nr 2

Maria Pańczyk-Póździej urodziła się w 1942 roku w Tarnowskich Górach. Maturę zdała w Liceum Pedagogicznym. Ukończyła studia polonistyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu oraz Podyplomowe Studium Dziennikarskie przy Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W latach 1963-71 uczyła w szkołach podstawowych w Tworogu, Krupskim Młynie i Tarnowskich Górach. W 1971 roku po konkursie na reporterów radiowych podjęła

pracę w Rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach. Od 1981 roku zajmuje się publicystyką. W radiu pracuje 30 lat. Największą zasługą Pani Pańczyk jest nobilitacja gwary śląskiej.

Jan Miodek - urodził się w 1946 roku w Tarnowskich Górach, językoznawca, polonista, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Prace badawcze prowadził z zakresu stylistyki i kultury języka. Popularyzator kultury języka w teorii i w praktyce. Autor "Ojczyzny polszczyzny", "O języku do kamery". Wielki miłośnik piłki nożnej.

Werner Lubos - urodził się w 1941 roku, tarnogórzanin, absolwent krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jest profesorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, w Instytucie Plastyki. Interesuje się wieloma dziedzinami sztuki: rzeźbą, polichromią, scenografią. Istotą jego artystycznych dociekań pozostaje malarstwo i witrażownictwo. Prowadzi autorską Galerię "Pod - Nad", gdzie organizuje wystawy, spektakle teatralne, koncerty.

Bronisław Hager - urodził się w 1890 roku w Miłosławiu w rodzinie znanej z wielkiego patriotyzmu. Z wykształcenia lekarz, pełnił funkcję komisarza plebiscytowego na powiat zabrzański podczas plebiscytu 1921 roku. Po podziale Górnego Śląska w 1922 roku przybył do Tarnowskich Gór. Wkrótce został lekarzem powiatowym. Pełnił również funkcję wiceburmistrza Tarnowskich Gór, prezesa Związku Obrony Kresów Zachodnich. Był również posłem na Sejm Śląski. Brał udział w kampanii wrześniowej. Wojnę spędził poza krajem. Powrócił w 1946 roku. Jako lekarz pracował w Tarnowskich Górach do emerytury w 1967 roku. Zmarł 30 czerwca 1969 roku w Tarnowskich Górach. Pochowany został w Zabrze.

Temat 5: Tradycja mojej rodziny na tle tradycji regionalnej

1) Cel ogólny: zaznajomienie z tradycją śląskiej rodziny.

2) Cele szczegółowe:

a/ Wiadomości

Uczeń:

- wie jakie są cechy śląskiej tradycji rodzinnej,
- potrafi wymienić formy spędzania wolnego czasu w swojej rodzinie (dawniej i dziś)
- potrafi wymienić zwyczaje i obrzędy zawodowe w swojej rodzinie,
- orientuje się w kulinarnych upodobaniach Ślązaków dawniej i dziś

b/ Umiejętności

Uczeń:

- opisuje zwyczaje związane z uroczystościami rodzinnymi (imieniny, urodziny, roczek, chrzciny, komunie, wesele)
- opisuje zwyczaje i obrzędy zawodowe w swojej rodzinie,
- potrafi uporządkować zebrany materiał,
- umie korzystać z różnych źródeł wiedzy

c/ Podstawy, wartości i przekonania

Uczeń:

- posiada świadomość roli tradycji w przekazywaniu wartości,
- odczuwa dumę z bogactwa rodzinnej i regionalnej tradycji,
- jest przekonany o potrzebie tolerancji wobec odmiennej tradycji rodzinnej,
- wyraża pogląd, że rodzina jest źródłem poczucia tożsamości
- kultywuje śląskie tradycje rodzinne.

3) Procedury osiągnięcia celów:

- a) Metody i formy pracy: projekt, pogadanka.
- b) Środki dydaktyczne: fotografie, albumy rodzinne, ankiety, literatura.
- c) Tok lekcji.

Organizacja zajęć: Co najmniej miesiąc wcześniej przydzielić zadania uczniom:

Grupa I: przygotowuje wystawę zdjęć z rodzinnych uroczystości dawniej i w chwili obecnej opatrzoną komentarzem, wystawa może nosić tytuł "Obrzędy - uroczystą formą wprowadzenia w nowy etap życia".

Grupa II: przygotowuje scenkę rodzajową na temat zwyczajów zawodowych i "domowych" na Górnym Śląsku.

Grupa III: opracowuje ankietę dotyczącą zainteresowań mieszkańców Górnego Śląska, form spędzania wolnego czasu. "Hobby nasze i rodziców - różnice i podobieństwa".

Grupa IV: przygotowuje wypowiedź na temat tradycyjnych śląskich potraw.

Przebieg lekcji:

- 1) Czynności organizacyjno-porządkowe. Wprowadzenie do lekcji.
- 2) Liderzy grupy I oprowadzają po wystawie fotograficznej, zwracając uwagę na następujące uroczystości: urodziny, roczek, wesele, chrzciny, komunia.
- 3) Grupa II prezentuje scenkę rodzajową w gwarze dotyczącą wybranego obrzędu, zwyczaju.
- 4) Lider grupy III omawia wyniki ankiety "Hobby nasze i rodziców".
- 5) Grupa IV odczytuje informacje dotyczące tradycyjnych potraw, tę część lekcji można połączyć z konsumpcją.
- 6) Pogadanka "Czy w mojej rodzinie pielęgnuje się tradycję śląską?"
- 7) Podsumowanie, zwrócenie uwagi na typowe cechy śląskiej tradycji rodzinnej:
  - przywiązanie do tradycji, kultywowanie zwyczajów i obyczajów,
  - patriarchalne stosunki przy silnej pozycji kobiety,
  - miejsce dzieci w rodzinie,
  - śląski dowcip, biesiadowanie,
  - pracowitość, religijność,
  - powszechność muzykowania, śpiewania,
  - tradycje kulinarne naszych przodków a współczesne gusta młodzieży i ich źródła.
- 8) Ocena pracy uczniów.

Ewaluacja:

- 1) Opracowanie wystawy na przykład. "Tradycyjna rodzina śląska na starej fotografii".
- 2) Przygotowanie reklam potraw z kuchni śląskiej.

Literatura:

1. Górniczy stan w wierzeniach , obrzędach, humorze i pieśniach, oprac. D. Simonides, Katowice 1988.
2. Śląskie beranie czyli humor Górnego Śląska, oprac. D. Simonides, Katowice 1991.
3. M. Szoltysek, Elementarz Śląski, Rybnik 2001.
4. Tenże, Żywot Ślązoka poczciwego, Rybnik 1999.

Mgr Elżbieta Susek - fizyk, nauczyciel dyplomowany, ekspert MENiS w zakresie awansu zawodowego, egzaminator OKE w Jaworznie.

Współautorka publikacji z zakresu szeroko rozumianej edukacji regionalnej, obywatelskiej i samorządowej. Sygnatariusz Ruchu Przeciw Bezradności Społecznej, aktywnie współpracuje z biurem Rzecznika Praw Obywatelskich i Stowarzyszeniem Amnesty International w dziedzinie poprawy praw człowieka na świecie.

Obecnie w trakcie studiów doktoranckich w dziedzinie inżynierii środowiska z uwzględnieniem zintegrowanych systemów zarządzania. Staż pracy 13 lat.

Dr Joanna Stomska - historyk, nauczyciel dyplomowany w Centrum Edukacji Ekonomiczno - Handlowej w Tarnowskich Górach, egzaminator OKE w Jaworznie, ekspert MENiS w zakresie awansu zawodowego nauczycieli.

Autorka 30 publikacji z zakresu historii regionalnej oraz projektów edukacyjno-środowiskowych z dziedziny szeroko rozumianej edukacji regionalnej, obywatelskiej i samorządowej.

Aktywny uczestnik Ruchu Przeciw Bezradności Społecznej.

Współautorka ścieżki Edukacyjnej "Edukacja Europejska" i "Edukacja Regionalna. Dziedzictwo kulturowe w regionie". (Ziemia tarnogórska). Staż pracy 11 lat.